

Renata Pęciak

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

KORUPCJA JAKO PRZEJAW *CRONY* *CAPITALISMU* NA PRZYKŁADZIE WYBRANYCH GOSPODAREK AZJATYCKICH

Wprowadzenie

Wiele badań naukowych poświęcono znalezieniu złotej recepty na szybki wzrost gospodarczy, podobny do tego, jaki przeżywały niektóre gospodarki azjatyckie w ostatnich dekadach XX wieku. W 1997 roku gwałtowne załamanie w regionie doprowadziło do spektakularnego kryzysu. Kuriozalną kwestią był fakt, że te same czynniki, które stanowiły źródło „azjatyckiego cudu gospodarczego”, wkrótce potem uznano za fundamentalne przyczyny destabilizacji tych gospodarek.

Celem artykułu jest przedstawienie *crony capitalismu*, który stanowi istotną cechę azjatyckich systemów gospodarczych. Przyjmując założenie, że najbardziej oczywistym przejawem tego zjawiska jest korupcja, w opracowaniu zostaną omówione zagadnienia odnoszące się do korupcji w wybranych gospodarkach azjatyckich¹.

Celowi powyższemu podporządkowana została hipoteza badawcza, przyjmująca, że *crony capitalism* jest immanentną cechą gospodarek azjatyckich, zaś korupcja w przypadku większości badanych gospodarek jest zjawiskiem endemicznym.

1. Zjawisko *crony capitalismu* w gospodarkach azjatyckich

Jeden z najbardziej znanych raportów dotyczących dynamicznego wzrostu gospodarczego w regionie Azji, raport Banku Światowego z 1993 roku pt. *The*

¹ Klasyfikacja gospodarek azjatyckich nie jest jednoznaczna. W opracowaniu analizie poddano gospodarki azjatyckie zaliczane do tzw. tygrysów azjatyckich I generacji (Singapur, Hongkong, Tajwan, Korea Południowa) oraz tygrysów II generacji (Indonezja, Malezja, Tajlandia, Filipiny).

*East Asian Miracle: economic growth and public policy*², podkreślał różnice występujące w badanych gospodarkach. Różnice te pojawiały się na poziomie instytucji formalnych, wdrażanych polityk, dostępu do zasobów i kapitału, a także na poziomie instytucji nieformalnych, do których zalicza się na przykład kulturę czy tradycję. W raporcie tym do fundamentalnych źródeł cudu wschodnioazjatyckiego zaliczono wysoki poziom oszczędności w tym regionie, specyficzną politykę administracyjnego naprowadzania, zasoby ludzkie, ale nade wszystko stabilne warunki makroekonomiczne.

Podobnie J. Stiglitz sukces wschodnioazjatyckich gospodarek przypisywał połączeniu kilku elementów, to jest wysokiego poziomu oszczędności społeczeństw azjatyckich i kapitału ludzkiego usytuowanych w otoczeniu ukierunkowanym na rynek, choć z aktywną ingerencją rządów sprzyjających transferowi technologii³. Stiglitz podkreślał, że gospodarki mające swój udział we wschodnioazjatyckim cudzie⁴ były unikatowe i różniły się między sobą z punktu widzenia wielu kryteriów. Stiglitz dostrzegał jednak cechę wspólną, która odnosiła się do aspektu kulturowego, a mianowicie do dziedzictwa konfucjanizmu odwołującego się do tradycyjnych wartości⁵.

Bezprecedensowy i spektakularny wzrost gospodarczy w tych krajach został przerwany gwałtownym załamaniem w 1997 roku. Wśród przyczyn tzw. kryzysu azjatyckiego wymienia się m.in. załamanie instytucji finansowych, dewaluację walut krajowych, wysoki dług krótkoterminowy czy panikę na międzynarodowych rynkach kapitałowych.

Słabość sektora finansowego wynikała bezpośrednio z prowadzonej polityki sprzyjającej pokusie nadużycia i podejmowaniu ryzykownych kredytów, które w konsekwencji osłabiły sektor finansowy i sprawiły, że stał się on bardziej wrażliwy na szoki⁶. Wśród przyczyn kryzysu wymienia się również wady strukturalne gospodarek regionu oraz brak transparentności systemów azjatyckich, co

² The East Asian Miracle: economic growth and public policy, World Bank Policy Research Report. 1993, <http://www-wds.worldbank.org>, dostęp: 19.05.2012; J. Page, The East Asian Miracle: Four Lessons for Development Policy, NBER Macroeconomics Annual 1994, Vol. 9, <http://www.nber.org/chapters/c11011.pdf>, dostęp: 9.06.2012.

³ J. Stiglitz, Some Lessons from the East Asian Miracle, „The World Bank Research Observer”, Vol. 11, No. 2, August 1996, s. 151.

⁴ W badaniach Banku Światowego do *High-Performing Asian Economies* (HPAEs) zaliczane są: Japonia, Hongkong, Korea Południowa, Singapur oraz Tajwan; natomiast Indonezja, Malezja oraz Tajlandia do tzw. *Newly Industrialised Economies* (NIE's). Przedmiotem opracowania są gospodarki nowo uprzemysłowione, dlatego nie badano gospodarki japońskiej.

⁵ J. Stiglitz, op. cit., s. 152.

⁶ R. Moreno, G. Pasadilla, E. Remolona, Asia's Financial Crisis: lessons and policy responses, w: R. Moreno, G. Pasadilla, Asia: responding to crisis, Asian Development Bank Institute, Tokyo 1998, s. 6.

przejawiało się przede wszystkim brakiem przejrzystości zasad w podejmowaniu decyzji kredytowych, w obszarze biznesu, w kręgach rządowych, a także niejasnymi praktykami banków. Te elementy wpłynęły na labilną sytuację systemu finansowego. Kryzys azjatycki, który dotknął gospodarki charakteryzujące się pewnymi i stabilnymi fundamentami makroekonomicznymi, wykazał wady strukturalne, ale nade wszystko problem dotąd marginalizowany, a mianowicie powszechność zjawiska korupcji, nepotyzmu czy klientelizmu.

Wiele elementów konfucjanizmu sprzyja szybkiemu rozwojowi kapitalistycznemu, ale jednocześnie w wartościach azjatyckich tkwią typowe cechy kształtujące specyficzny model *cronyismu* i kulturę korupcji⁷. Typowe dla konfucjanizmu oddanie rodzinie i silne powiązania rodzinne stanowią barierę dla racjonalizacji decyzji ekonomicznych. Oddanie rodzinie umożliwia kontrolowanie powiązań rodzinnych i sprzyjanie im, a sam familiaryzm był mocno eksponowany we wschodnioazjatyckim systemie zarządzania i organizacji⁸. System oparty na ścisłych relacjach pomiędzy kręgami biznesowymi a funkcjonariuszami państwa zyskał miano *crony capitalism* i uznany został za główną przyczynę kryzysu z 1997 roku.

Crony capitalism jest stosunkowo nowym terminem, używanym od kryzysu wschodnioazjatyckiego. Termin ten jest trudny do jednoznacznego zdefiniowania. Pojęcie to stanowi raczej próbę wyjaśnienia kryzysu azjatyckiego niż zdefiniowaną koncepcję pojęciową. Wynika to przede wszystkim z faktu, że większość dyskusji na gruncie nauk ekonomicznych, a szerzej społecznych, dotyczących *crony capitalismu*, odnosi się w większym stopniu do wyjaśnienia wpływu tego zjawiska najpierw na cud gospodarczy tygrysów azjatyckich, a następnie na pojawienie się kryzysu niż do istoty samego pojęcia⁹.

Wyrażenie *crony capitalism* zostało rozpowszechnione przede wszystkim na gruncie ekonomii, ale znajduje swoje zastosowanie również w innych naukach, jak na przykład politologii czy socjologii. *Crony* znaczy kumpel, kolega i pierwotnie *cronyism* oznaczał przyjaźń. Dopiero od kryzysu, który wykazał patologię takiego systemu, pojęcie to ma konotacje pejoratywne.

⁷ Więcej na temat uwarunkowań kulturowych *crony capitalism* – R. Pęciak, *Crony capitalism – mit czy rzeczywistość w krajach Azji Wschodniej i Azji Południowo-Wschodniej?*, w: *Militarne i gospodarcze determinanty państwowości azjatyckiej*, red. J. Marszałek-Kawa, Toruń 2010, s. 206-229.

⁸ C.H. Chung, J.M. Shepard, M.J. Dollinger, Max Weber revisited: Some lessons from East Asian capitalistic development, „Asia Pacific Journal of Management”, April 1989, Vol. 6, No. 2, s. 318-319.

⁹ M. Surajit, *Crony Capitalism: Caricature or Category?*, Institute for Studies in Industrial Development, Munich Personal RePEc Archive, MPRA Paper No. 19626, Working Paper 2008/02, s. 1.

Obecnie *crony capitalism* oznacza sposób sprawowania władzy, który podkreśla partykularne interesy i koneksje biznesowe. Dotyczy nieprawego użycia bądź nadużycia władzy publicznej z zamiarem preferowania czy faworyzowania grup (biznesmenów lub firm), które pozostają w bliskich relacjach z decydentami sprawującymi władzę publiczną¹⁰. W zasadzie termin ten oznacza nie jedno określone działanie, lecz zbiór pewnych zachowań, działań i decyzji podejmowanych w określonych warunkach.

Crony capitalism jest systemem bardziej politycznym niż ekonomicznym. W systemie tym główni aktorzy życia politycznego, znajdując się na najwyższych stanowiskach w strukturach społecznych, wraz ze swoimi rodzinami i „poplecznikami” narzucają zasady gry w sposób, który pozawala im pozostać na szczycie hierarchii społecznej¹¹.

Crony capitalism określa relacje między podmiotami działającymi w dwóch obszarach: w obszarze gospodarki czy rynku – i dotyczy biznesmenów zaangażowanych w maksymalizację zysków – oraz w obszarze władzy publicznej, która kreuje i narzuca reguły, regulacje i prawa w życiu społecznym. Podmiotami w tej sferze są politycy, biurokraci, urzędnicy administracji i sądownictwa itd.¹². Struktura tego systemu może być ukształtowana na skutek oddziaływania tradycji, w której landlordowie zajmują dominującą i uprzywilejowaną pozycję bądź też może dotyczyć osób, które zdobywają władzę i bogactwo, posiłkując się nepotyzmem i korupcją.

Polityka gospodarcza prowadzona przez rządy azjatyckie w latach szybkiego wzrostu gospodarczego z jednej strony pobudzała dynamikę wzrostu, z drugiej jednak sprzyjała rozszerzeniu się osobliwego systemu wspierającego relacje pomiędzy najważniejszymi podmiotami życia społeczno-gospodarczego. Specyficzna triada, która tworzyła zamknięte koło ścisłych relacji, a mianowicie rząd, otoczenie biznesowe i instytucje systemu finansowego, zwłaszcza banki, uruchamiała mechanizm *crony capitalismu*. Charakterystyczne były ścisłe relacje między rządem i kręgami biznesowymi, w których rząd nie podejmował decyzji bez konsultacji z tymi sferami. Zasada ta działała również w drugą stronę. Decyzje rządu były wdrażane w ramach systemu administracyjnego kierowania, a rzadziej za pośrednictwem formalnego ustawodawstwa. Tym samym administracja rządowa nie sprzyjała konkurencyjności, prowadząc raczej politykę celowego naprowadzania¹³.

¹⁰ Ibid., s. 3.

¹¹ S. Young, *Moral capitalism. Reconciling private interest with the public good*, Berrett-Koehler Publisher, INC, San Francisco 2003, s. 28-30.

¹² M. Surajit, op. cit., s. 1.

¹³ H. Hughes, *Crony capitalism and the East Asian currency and financial „crises”*, The Centre for Independent Studies, „Policy”, Spring 1999, s. 2 i nast.

Szczególną rolę dla wzrostu gospodarek azjatyckich stanowiła polityka zo-orientowana na eksport, która nie zawsze prowadzona była w ramach procesu liberalizacji i otwierania gospodarek. Często proeksportowe działania realizowane były za pośrednictwem subsydiów wspierających protekcyjizm. Polityka taka pozwalała na zacieśnianie relacji oraz powiązań między rządem i biznesem, ułatwiając tym samym ekspansję *cronyismu*. System administracyjnego naprowadzania sprzyjał biurokracji, a ta zaś przyznawaniu przywilejów i faworyzowaniu niektórych wnioskodawców. Bardzo często decyzje nie opierały się na wyznacznikach ekonomicznych i zasadach racjonalnego gospodarowania, lecz faworyzowały osoby powiązane koneksjami i znajomościami w zamian za korzyści materialne dla decydentów.

Protekcjonizm w odniesieniu do przemysłu krajowego wpływał na wzrost kosztów produkcji. Realizowanie polityki proeksportowej wymagało od eksporterów zwiększenia konkurencyjności, która możliwa była dzięki wdrażaniu odpowiednich działań, w formie na przykład bezpośrednich subwencji, zwolnienia z opłat celnych, preferencyjnych kredytów, wakacji podatkowych itp. Decydenci w zamian za udzielenie tych przywilejów uzyskiwali nienależną rentę ekonomiczną, a *rent-seeking* stało się sposobem na życie. Takie praktyki szczególnie częste były w Korei Południowej w przypadku grup finansowo-biznesowych zwanych *chaebolami*, które wykształciły osobliwą kulturę biznesową opartą na koneksjach. *Cheabole* wciąż stanowią najważniejszy mechanizm napędowy koreańskiej gospodarki.

Kontrowersyjna polityka kredytowa w tych systemach prowadziła do sytuacji, w których udzielanie kredytów oparte było na kryteriach biznesowych, a nie na kryteriach racjonalnych z punktu widzenia ekonomicznego. Często, z uwagi na gwarancje rządowe, kredytobiorcy, pośrednicy czy właściciele instytucji nie ponosili żadnej odpowiedzialności za nieracjonalne działania czy błędne decyzje¹⁴. Polityka racjonowania kredytów przez znacjonalizowane banki jeszcze bardziej ograniczała warunki konkurencji wewnątrz gospodarek, sprzyjając wielkim konglomeratom i ograniczaniu sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Późniejsza denacjonalizacja tego sektora dokonywała się na drodze przejęć banków przez duże grupy dominujące w sektorze przemysłowym. Powszechną praktyką stała się zasada *too big to fail*. Bliskie relacje między korporacjami i instytucjami finansowymi, a także długookresowe powiązania między firmami i bankami stanowiły gwarancję braku przejęć w przypadku fiaska finansowego. W niektórych krajach azjatyckich powiązania między przedsiębiorstwami i strukturami rządowymi nadal są bardzo silne.

¹⁴ R. Moreno, G. Pasadilla, E. Remolona, op. cit., s. 3.

2. Istota zjawiska korupcji

Najogólniej rzecz ujmując, korupcja oznacza nadużywanie stanowiska publicznego i powierzonej władzy w celu osiągnięcia korzyści prywatnych. W ten sposób korupcję definiuje m.in. Transparency International¹⁵. United Nations Development Programme (UNDP) definiuje korupcję jako nadużywanie władzy publicznej, urzędu bądź uprawnień do osiągnięcia prywatnych celów za pośrednictwem łapownictwa, wymuszenia, nepotyzmu, defraudacji, sprzeniewierzenia czy malwersacji. Korupcja jest zjawiskiem patologicznym i może przyjmować różne formy, ale zawsze dotyczy sprzeniewierzenia się zasadzie separacji sfery publicznej od prywatnej.

Korupcja może występować na trzech poziomach. Na poziomie *indywidualnym* dotyczy głównie relacji między indywidualnymi obywatelami a urzędnikami publicznymi lub władzą. Na poziomie *biznesowym* występuje głównie w relacjach między przedsiębiorstwami i urzędnikami publicznymi lub władzą. Ostatni poziom – poziom *polityczny* – odnosi się do korupcji na najwyższym szczeblu administracji publicznej lub szczeblu politycznym.

Najczęściej wymieniana klasyfikacja korupcji dotyczy kategorii określanej jako *petty corruption* i *grand corruption*. Pierwsza – mała – dotyczy korupcji na poziomie władzy wykonawczej, na niższych szczeblach administracji publicznej. Drugi rodzaj – nazywany dużą korupcją – dotyczy najwyższych szczebli władzy wśród polityków, którzy swoje kompetencje czerpią z oddelegowania na nich uprawnień w wyniku wyborów politycznych. Ten rodzaj korupcji nazywany jest dużą z uwagi na uprawnienia legislacyjne, którymi dysponują członkowie rządu, ministerstw czy parlamentu, pozwalające na ustanawianie sprzyjającego ustawodawstwa w zamian za korzyści materialne.

Cechą azjatyckiego systemu była korupcja na wszystkich poziomach, równocześnie *petty corruption* i *grand corruption*.

Korupcja wynika przede wszystkim z wad *governance*, ułomności instytucji, braku kompetencji, a także braku zdolności do kierowania społeczeństwem oraz utrzymania stabilnych i trwałych struktur politycznych, sądowniczych czy ekonomicznych. Korupcja jest zjawiskiem trudno mierzalnym z uwagi na swoją naturę, której podstawowymi cechami są sekretność i nielegalność¹⁶. Jeżeli korupcja mogłaby być mierzona, prawdopodobnie mogłaby zostać wyeliminowa-

¹⁵ Rapport Mondial sur la Corruption: Le Changement climatique, Transparency International 2011, s. XXIII.

¹⁶ S. Wei, Y. Wu, Negative Alchemy? Corruption, Composition of Capital Flows, and Currency Crises, Center for International Development at Harvard University, CID Working Paper No. 66, March 2001, s. 8.

na. Co istotne, nie jest nawet jasne, co chce się mierzyć¹⁷. Próby pomiaru zjawiska dotyczą jednak raczej jego subiektywnego postrzegania niż faktycznych transakcji korupcyjnych, są więc indeksami subiektywnymi.

Korupcja stanowi przeszkodę dla rozwoju kraju, zmniejsza konkurencyjność przedsiębiorstw, powoduje wzrost kosztów prowadzenia działalności, zniechęcając tym samym inwestorów zagranicznych i hamując napływ inwestycji do gospodarki. Zła alokacja zasobów nie sprzyja rozwojowi, lecz pogarszaniu warunków konkurencyjności, a także zwiększaniu poziomu ubóstwa. Korupcja podważa funkcjonowanie demokratycznych instytucji, przyczyniając się do labilności politycznej, zniekształcenia procesów wyborczych, deformacji reguł prawa i funkcjonowania biurokracji¹⁸.

Zjawisko to istniało od zawsze, ale szczególnego znaczenia nabrało po kryzysie azjatyckim, który w dużej mierze był wynikiem stosowanych praktyk korupcyjnych w ramach funkcjonującego systemu *crony capitalismu*. Specyficzny mechanizm sprzężenia zwrotnego utrzymywał zachowania podmiotów gospodarczych, a tym samym funkcjonujący system. Dziś można mówić o globalizacji korupcji przede wszystkim z uwagi na przyzwolenie społeczne na tego typu praktyki¹⁹.

3. Korupcja w wybranych krajach Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej – studium przypadku

Obserwując zjawisko korupcji w krajach Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej do 1997 roku, niektórzy ekonomiści wysuwali tezę, że korupcja może sprzyjać wzrostowi gospodarczemu. Wiele spośród tych gospodarek doświadczyło szybkiego wzrostu przy jednoczesnym występowaniu wysokiego poziomu korupcji. Pojawiały się nawet tezy, że instytucjonalizacja korupcji jest lepsza dla rozwoju niż przypadkowa korupcja²⁰. Inni autorzy doszukiwali się

¹⁷ V. Tanzi, Corruption Around the World Causes, Consequences, Scope, and Cures, IMF Staff Papers, Vol. 45, No. 4, December 1998, s. 566.

¹⁸ Tackling corruption, transforming lives. Accelerating Human Development in Asia and the Pacific, Regional Centre in Colombo, Human Development Report Unit, Sri Lanka. Macmillan India Ltd, New Delhi 2008, s. 1.

¹⁹ J.S.T. Quah, Bureaucratic Corruption in the ASEAN Countries: A Comparative Analysis of Their Anti-Corruption Strategies, „Journal of Southeast Asian Studies” 1982, No. 13, s. 175.

²⁰ V. Tanzi, op. cit., s. 578.

korelacji między poziomem korupcji (mierzonym indeksem CPI²¹ – *Corruption Perceptions Index*, zaproponowanym przez organizację pozarządową Transparency International), która wypacza procesy decyzyjne a natężeniem kryzysu z 1997 roku. Porównując poziom korupcji oraz zmiany kursu wymiany i indeksu giełdowego w początkowym okresie kryzysu w poszczególnych gospodarkach, można dostrzec pewną zbieżność: gospodarki w dużym stopniu dotknięte zjawiskiem korupcji w większym stopniu odczuły skutki dewaluacji waluty²².

Tabela 1

Wskaźnik postrzegania korupcji (CPI) z 1997 roku i zmiana poziomu kursu walutowego (między 2 lipca 1997 roku a 24 marca 1998 roku) dla wybranych gospodarek Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej

Państwo	Indeks CPI 1997	ranking 1997 ^a	Kurs waluty w stosunku do US\$ ^b
Singapur	8,66	9	-11
Hongkong	7,28	18	-0,1
Tajwan	5,02	31	-15
Malezja	5,01	32	-31
Korea Południowa	4,29	34	-36
Tajlandia	3,06	39	-36
Filipiny	3,05	40	-29
Indonezja	2,72	46	-72

Źródło:

a – dane Transparency International z 52 badanych krajów; <http://www.transparency.org>, dostęp: 6.06.2012.

b – R. Wade, From „Miracle” to „Cronyism”: Explaining the Great Asian Slump, w: *Financial Liberalization and the Asian Crisis*, red. H. Chang, G. Palma, D.H. Whittaker, Palgrave Publishers Ltd., London 2001, s. 64.

Największe wahania w odniesieniu do dewaluacji waluty wystąpiły w Indonezji, w której poziom postrzeganej korupcji był bardzo wysoki. Natomiast najmniejsze wahania odnotowano w Hongkongu i Singapurze, czyli w gospodarkach, które zasadniczo uznawane są za przejrzyste i wolne od korupcji. Nie bez znaczenia pozostawało zaufanie inwestorów do poszczególnych gospodarek.

²¹ Indeks CPI przyjmuje wartości od 0 do 10. Jego niska wartość wskazuje na wysoki poziom korupcji, natomiast wysoka wartość na niski poziom korupcji. Wartość 5,0 uznaje się za wartość graniczną.

²² R. Wade, From „Miracle” to „Cronyism”: Explaining the Great Asian Slump, w: *Financial Liberalization and the Asian Crisis*, red. H. Chang, G. Palma, D.H. Whittaker, Palgrave Publishers Ltd., London 2001, s. 62 i nast.

W świetle badań korupcja w regionie Azji jest zjawiskiem endemicznym. Pomimo to dwa kraje – Singapur i Hongkong – wyróżniają się w sposób szczególny. Gospodarki te są uznawane za najbardziej transparentne, nie tylko w regionie Azji, ale na całym świecie. Spośród pozostałych badanych gospodarek jedynie Korea Południowa i Tajwan przekroczyły wartość graniczną równą 5,0. Warto zauważyć, że w badanych gospodarkach ocena poziomu korupcji od 1997 roku nie uległa znaczącym zmianom.

Tabela 2

Wskaźnik postrzegania korupcji (CPI) z 1997 roku i 2012 roku dla wybranych gospodarek Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej

Państwo	Indeks CPI 1997	Ranking 1997 ^a	Indeks CPI 2011	Ranking 2011
Singapur	8,66	8	9,2	5
Hongkong	7,28	18	8,4	12
Tajwan	5,02	31	6,1	32
Korea Południowa	5,01	32	5,4	43
Malezja	4,29	34	4,3	60
Tajlandia	3,06	39	3,4	80
Indonezja	3,05	40	3	100
Filipiny	2,72	46	2,6	129

Źródło: Dane Transparency International z 1997 roku obejmują 52 badane kraje; dane Transparency International z 2011 roku obejmują 182 badane kraje; <http://www.transparency.org>, dostęp: 8.06.2012.

Diametralnie różne oceny dotyczące poziomu korupcji w gospodarkach azjatyckich potwierdzają inne badania. Autorzy raportu dotyczącego korupcji w regionie Azji i Pacyfiku podkreślają, że każdy rodzaj rządów jest podatny na korupcję, choć doświadczenie pokazuje, że bardziej skłonne do korupcji są systemy, w których panują rządy autorytarne niż demokratyczne oraz systemy prezydenckie czy semiprezydenckie niż parlamentarne czy parlamentarno-gabinetowe²³.

The Economist Intelligence Unit (EUI) bada poziom demokracji w poszczególnych krajach w oparciu o 5 kategorii: proces wyborczy i pluralizm, wolności obywatelskie, funkcjonowanie rządów, partycypację polityczną oraz kulturę polityczną. Tych pięć warunków wpływa na ogólny indeks. Wartość wskaźnika determinuje zaklasyfikowanie gospodarki do określonej grupy. Gospodarki z wynikiem między 10 a 8 zaliczane są do pełnych demokracji (*full democracies*). Wynik między 7,9 a 6 klasyfikuje gospodarki do tzw. demokracji

²³ Tackling corruption..., op. cit., s. 2.

wadliwych (*flawed democracies*), między 5,9 a 4 do tzw. reżimów hybrydowych (*hybrid regimes*), a wynik poniżej 4 do reżimów autorytarnych (*authoritarian regimes*).

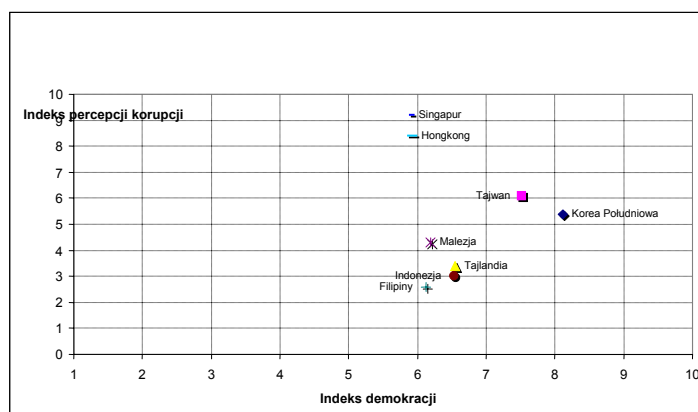
W ostatnim raporcie EIU z 2010 roku sklasyfikowano 167 gospodarek. W odniesieniu do gospodarek analizowanych w niniejszym opracowaniu do całkowitych demokracji zaliczono jedynie Koreę Południową. Podkreślono silne procesy demokratyzacyjne gospodarki tajwańskiej, choć nadal zaliczono ją do demokracji wadliwych, podobnie jak Tajlandię, Indonezję, Malezję i Filipiny. Kuriozalną kwestią jest zaklasyfikowanie dwóch najlepiej rozwiniętych gospodarek azjatyckich, równocześnie gospodarek o najniższym poziomie korupcji – Hongkongu i Singapuru – do reżimów hybrydowych, czasami też nazywanych demokracjami fasadowymi.

Tabela 3
Indeks demokracji z 2011 roku dla wybranych gospodarek Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej

Państwo	Indeks demokracji 2011	Ranking 2011
Korea Południowa	8,11	20
Tajwan	7,52	36
Tajlandia	6,55	57
Indonezja	6,53	60
Malezja	6,19	71
Filipiny	6,12	74
Hongkong	5,92	80
Singapur	5,89	82

Źródło: Dane raportu The Economist Intelligence Unit dotyczącego poziomu demokracji z 2010 roku; http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf, dostęp: 10.06.2012.

Porównanie relacji występujących między poziomem korupcji a indeksem demokracji w badanych gospodarkach azjatyckich prowadzi do interesujących wniosków.

Rys. 1. Reżymy polityczne i poziom korupcji w wybranych gospodarkach Azji Wschodniej i Azji Południowo-Wschodniej

Źródło: Dane Transparency International z 2011 roku; <http://www.transparency.org>, dostęp: 8.06.2012 oraz dane raportu The Economist Intelligence Unit dotyczącego poziomu demokracji z 2010 roku; http://graphics.eiu.com/PDF/Democracy_Index_2010_web.pdf, dostęp: 10.06.2012.

Najmniej skorumpowane gospodarki azjatyckie, jednocześnie jedne z najmniej skorumpowanych na świecie, uznane zostały za reżymy, w których formalne zasady demokracji łączą się z elementami autorytarnych relacji politycznych. Przykład tych dwóch gospodarek wydaje się podważać tezę o wysokiej korupcyjności systemów autorytarnych. W istocie jednak, spośród pozostałych gospodarek w badanej grupie, najmniej skorumpowane są Korea Południowa – uznana za całkowitą demokrację, oraz Tajwan, w którym od kilku lat obserwowany jest szybki proces demokratyzacji.

Pojawia się pytanie, dlaczego poziom korupcji w gospodarkach o podobnych korzeniach kulturowych jest tak skrajnie różny?

Trudno odrzucić tezy instytucjonalistów, którzy przyznają, że kultura czy tradycja mają znaczenie. Instytucje nieformalne ucieleśniają doświadczenia historyczne, jednak pod wpływem różnych okoliczności ulegają przeobrażeniom. W przypadku dwóch gospodarek – Hongkongu i Singapuru – działania podjęte na poziomie polityki antykorupcyjnej stały się najbardziej skuteczne. Skuteczność działań antykorupcyjnych zależy od dwóch najistotniejszych czynników, z jednej strony od adekwatności środków i podjętych działań, a z drugiej od stopnia zaangażowania władz politycznych w eliminowanie praktyk korupcyjnych. W krajach tych, dzięki odpowiedniej polityce, a także woli i determinacji władz publicznych, udało się zwalczyć problem korupcji, której źródłem, podobnie jak w innych gospodarkach azjatyckich, szukać można w uwarunkowaniach kulturowych.

Podsumowanie

Kryzys finansowy z 1997 roku wykazał wrażliwość systemu azjatyckiego, opartego na bliskich relacjach między politykami i biznesmenami, bankami i prywatnymi przedsiębiorstwami. Te same elementy układów korporacyjnych były źródłem szybkiego wzrostu gospodarczego we wcześniejszych dekadach.

System oparty na powiązaniach między sferą publiczną i prywatną, a odzwierciedlony w praktykach korupcyjnych, został zdyskredytowany przez kryzys z końca XX wieku. W pewnej mierze system ten wynika z tradycji i kultury. W niektórych krajach azjatyckich powiązania między przedsiębiorstwami a strukturami rządowymi nadal są bardzo silne. Wysoki poziom korupcji w regionie nadal świadczyć może o silnych powiązaniach publiczno-biznesowych, a także o poszukiwaniu przez osoby publiczne nienależnej *rent-seeking*.

Teoria ekonomii, ale również praktyka gospodarcza pokazują jednak wady takich systemów, skutkujących chociażby zahamowaniem innowacyjności, konkurencyjności i kreatywności sektora małych i średnich firm, a tym samym całego systemu gospodarczego. Pomimo że kryzys azjatycki wymusił podjęcie pewnych działań, nadal jednak w przypadku większości badanych gospodarek Azji Wschodniej i Południowo-Wschodniej poziom korupcji jest bardzo wysoki. Z modelu tego wyłamały się jedynie Hongkong i Singapur. Zwiększenie transparentności funkcjonowania systemów finansowych, większy nadzór korporacyjny zarówno w przedsiębiorstwach prywatnych, jak i w systemach finansowych, bardziej skuteczne zarządzanie, nadzór bankowy i regulacje ostrożnościowe, wdrażanie i egzekwowanie reguł prawa, ograniczenie monopolu i innych przejawów *crony capitalismu*, a wśród nich korupcji, wydają się koniecznymi środkami w ramach polityki gospodarczej. Ograniczenie praktyk korupcyjnych i przezwyciężenie hamujących barier kulturowych jest możliwe, co pokazuje przykład gospodarki hongkońskiej i singapurskiej.

CORRUPTION AS A SYMPTOM OF CRONY CAPITALISM – EXAMPLE OF SOME ASIAN ECONOMIES

Summary

Some of Asian economies, which in 80's and 90's of XX century experienced economic boom, still are the subject of scientific research. Article examines the peculiar characteristic of these economies, which on the one hand is regarded as the reason of

unprecedented dynamic economic growth, on the other hand is the source of destabilization. This characteristic is the *crony capitalism*. In the article issues concerning the phenomenon of *crony capitalism* are introduced and also the most obvious symptom of this issue: corruption is discussed in some economies of East Asia and the Pacific.